

Delingsøkonomi og nye ansettelsesformer

I fremtiden kan vi komme til å se at arbeidskraft omsettes på en annen måte enn tidligere drevet fram av blant annet delingsøkonomi og tilgjengelighetsteknologi. I et arbeidsmarked med løsere ansettelsesforhold vil det derfor være viktig å utvikle lovgivning som er tilpasset nye forhold. En omfattende overgang til nye ansettelsesformer kan også bidra til redusert fagforeningsoppslutning og dermed til svekke den norske modellen. Det utfordrer eksisterende lovverk og avtaler i tillegg til grunnlaget for skattelegging/skatteinngang.

Det er en rekke nye ansettelsesformer som er tatt i bruk og vurderes av arbeidsgivere.

Bakgrunnen for de nye ansettelsesformene er som regel arbeidsgivers behov for mer fleksibilitet. Mange av NITOs medlemmer mener fleksibilitet er en foredel, men det kommer helt an på den konkrete type ansettelsesform og hvordan dette påvirker arbeidstakers rettigheter og arbeidsvilkår. I tillegg er arbeidstakers økonomiske sårbarhet en sentral faktor for opplevelse av risiko.

Fordi konsekvensene for den enkelte i stor grad avhenger av type ansettelse er vi mer positive til noen av ansettelsesformene enn andre. Vi anser f.eks. telearbeid som et frivillig fleksibilitetstiltak som gjør det mulig for ansatte å jobbe hjemmefra. «Kontoret i lomma» skaper imidlertid økt press for å alltid være tilgjengelig og visker ut skillet mellom arbeid og fritid. Det kan også gi økonomisk usikkerhet lenger fram i tid fordi risikoen først blir synlig når økonomien bremser opp.

Europfound¹ identifiserer følgende ansettelsesformer og konsekvenser:

Type ansettelse	Vurdering
Medarbeiderdeling, Arbeidsdeling, Midlertidig ekspert-innleie	Gunstige arbeidsvilkår, økt fleksibilitet kombinert med høy grad av jobbsikkerhet
Løsarbeid	Lav inntekt, jobbusikkerhet, dårlig sosialbeskyttelse
IKT-basert mobilt arbeid	Viss fleksibilitet og selvstendighet, men kan medføre stress, ingen grenser mellom jobb og fritid og arbeidsgivers ansvar f.eks HMS overlates til arbeidstaker
Voucherbasert arbeid	Viss jobbusikkerhet, sosial og faglig isolasjon, men også mulighet for lovlig arbeid mm
Portefølje arbeid Masseansettelse på felles online plattform (crowd work) Kollektiv ansettelse, hvor selvstendige, freelancere og mikrovirksomheter samarbeider, danner et kooperativ.	Kan berike arbeidsinnholdet med varierte arbeidsoppgaver. Ansvar for egen kompetanseutvikling

¹ European Foundation for the Improvement of Living and Working Conditions

Utbredelse i Norge

Selv om fast ansettelse er mest vanlig i Norge, ser vi at bruken av tradisjonell arbeidskontrakt mellom arbeidsgiver og arbeidstaker er fallende i mange sektorer.

Interim management, ICT- based mobile work, porteføljearbeid forekommer i økende grad. Løsarbeid, crowd work og medarbeiderdeling er i frisk fremmarsj.

Utfordringer for frilansere / arbeidstakere med enkeltmannsforetak:

1. Sosial risiko overføres til arbeidstaker. Pensjon, forsikringer, sykepenger osv.
2. Arbeidsmiljøloven gjelder ikke.
3. Tariffavtaler gjelder ikke.
4. Kompetanseutvikling blir eget ansvar
 - a. Interaksjon på jobb viktig for kompetanseutvikling. Problematisk når man jobber isolert.
 - b. Arbeidstaker som tar f.eks. crowd work oppdrag utnytter bare en smal spesialisert del av sin kompetanse. Uheldig fordi arbeidstakerens brede kompetansen det er behov for i fast ansettelse blir mindre og mindre relevant.
5. Kan få et A og B lag av arbeidstakere: Kjerneansatte + innleide oppdragstakere som har enkeltmannsforetak.

Utfordringer delingsøkonomi

- Flere av NITOs medlemmer er og vil bli berørt av delingsøkonomi. Takstingeniører har eksempelvis blitt utpekt som en yrkesgruppe som kan risikere å bli særlig sterkt utfordret av nye teknologier.
- Det vil bli vanskeligere for politiske myndigheter å regulere arbeidslivet, og vi kan oppleve svakere vern og rettigheter i større deler av arbeidsmarkedet.
- Etableringen av nasjonale og internasjonale delingsnæringer i det norske markedet byr på skatteutfordringer. Av den grunn vil det være behov for ny lovgivning som kan regulere ny næringsvirksomhet og forhindre fremvekst av svarte markeder. En konsekvens av at delingsøkonomi ikke underlegges regulering, er at skatteinntekter forsvinner.

Muligheter i delingsøkonomien

- Å være i forkant av etablering av nye delingstjenester kan bidra til at næringene fortsetter å være konkurransedyktige. Den norske takseringsnæringen kan eksempelvis være tjent med å nærme seg delingsløsninger før andre, mindre kvalifiserte aktører gjør det.
- Netflix og Spotify er teknologiløsninger som har bidratt til at piratvirksomhet har blitt mindre attraktivt blant fildelere. Kanskje kan erfaring fra fildelingstjenester overføres til delingsøkonomi?
- Delingsøkonomi kan bidra til å løse klima- og miljøproblematikk og utviklingen av bærekraftige teknologier.

Tilråding/mulige konklusjoner nye ansettelsesformer

- Vi kan ikke forby nye ansettelsesformer. Vi må jobbe for best mulige vilkår. Vi ønsker ikke at arbeidsgivere skal kvitte seg med sosiale forpliktelser eller at de ikke betaler skatt. Dette må derfor reguleres. Sosiale forpliktelser må f.eks. bakes inn i prisen enkeltmannsforetakene tar. Vi må unngå et kappløp til bunnen der arbeidstakere underbyr hverandre på bekostning av sosiale goder for å få kontrakten.
- Regulering gjennom lovarbeid går ikke alltid fort nok. Forhandlinger med arbeidsgiver går raskere. Kan NITO f.eks. bruke tariffavtaler for å forhandle for frilansere?

Tilråding/mulige konklusjoner delingsøkonomi

- I en verden med knappe ressurser kan delingsøkonomi fremstå som solidarisk og bærekraftig. Men dersom de nye delingsnæringene ikke underlegges regulering kan flere etablerte, tradisjonelle næringer risikere å møte perioder med nedgangskonjunktur. Uten regulering kan også delingsøkonomien true det norske velferdssamfunnet, både fordi arbeidstakere får mer utrygge arbeidsvilkår og på grunn av redusert skatteinngang.
- NITO mener at delingsøkonomi, under regulering, kan være et bærekraftig bidrag til norsk økonomi på enkelte områder.
- NITO mener at kommersielle delingsvirksomheter ikke bør forbys, men underlegges (ny) lovgivning som bidrar til å utjevne konkurransefortrinn og som sidestiller dem med etablerte virksomheter. Airbnb har i samarbeid med myndigheter i San Fransisco, Amsterdam og Portland åpnet for en prøveordning der selskapet holder tilbake et skattebeløp når de overfører leieinntekter til vertenes bankkontoer. Slik slipper vertene å betale leieskatt i ettertid og myndighetene sikrer at skatt betales. Kanskje er dette en ordning som kan overføres til andre delingsvirksomheter som opererer i Norge?

Med vennlig hilsen

Trond Markussen
President